

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

ÇOCUKLA ETKİLİ İLETİŞİM

Ankara, 2015

-
- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul / kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
 - Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
 - **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. ÇOCUKLA İLETİŞİMİN ÖNEMİ	3
1.1. Çocukla İletişim	3
1.2. Sen Dili-Ben Dili	5
1.3. Ben Diliyle Konuşmak.....	7
1.4. Sağlıklı İletişimin Temel Koşulları.....	8
1.5. İletişim Türleri	12
1.6. İletişimde Beden Dilinin Önemi	14
1.7. Beden Dilinin(Sözsüz İletişim) Özellikleri.....	15
1.8. Çocukla İletişim Kurarken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar.....	17
1.9. Dinlemenin Çocuğun Gelişimine Yararları	19
UYGULAMA FAALİYETİ	21
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	22
ÖĞRENME FAALİYETİ-2.....	23
2. ÇOCUKLARDA PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ	23
2.1. Çocuklarda Problem Çözme Becerilerinin Geliştirilmesi	23
2.2. Çocuklarda Problem Çözme Becerisini Geliştirmek İçin Yapılması Gerekenler	25
2.3. Çocuklarda Problem Çözme Stratejileri.....	27
2.4. Problemi Olan Çocuklarla İletişim Kurarken Dikkat Edilmesi Gerekenler Şunlardır:	29
2.5. Çocuğun Sorununa Çözüm Bulmada kullanılan Teknikler	30
UYGULAMA FAALİYETİ	34
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	35
MODÜL DEĞERLENDİRME	36
CEVAP ANAHTARI.....	37
KAYNAKÇA	38

AÇIKLAMALAR

ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL	Erken Çocukluk Eğitimi/Özel Eğitim
MODÜLÜN ADI	Çocukla Etkili İletişim
MODÜLÜN SÜRESİ	40/36
MODÜLÜN AMACI	Öğrenciye iletişim yöntemleri ve problem çözme ile ilgili bilgi ve beceriler kazandırmaktır.
MODÜLÜN ÖĞRENME KAZANIMLARI	<ol style="list-style-type: none">1. 0-72 ay çocuklarında etkili iletişim yöntemlerini uygulayabileceksiniz.2. Problem çözme aşamalarını uygulayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf ortamı, açık hava (etkinlik uygulamaları için) Donanım: Kâğıt, boya kalemleri gibi materyallerin bulunduğu dolap
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Hayatın tüm evresinde **iletişim** kelimesi ile karşı karşıyayızdır. Etkili iletişimin temelinde farkında olma, ayrıntılı olarak iç ve dış dünyanın bilincinde olma yatar. İyi iletişimci, hem kendi iç dünyasını, başka deyişle duygu, düşünce ve tutumlarını iyi tanır, onların ne anlama geldiğini kavrar, anlar hem de karşıdaki kişinin davranışlarını gerçekçi bir biçimde değerlendirmesini bilir. Kişinin kendini bilmesi, onun kendi algılama, yorumlama, yansıtma, duygu ve arzularının farkında olması demektir. Yüz ifadeleri, bedeninin duruşu, sesin tonu, sesin iniş-çıkışı karşıdakinin iç dünyası hakkında ipuçları verir.

Çocuk iletişim becerilerini öncelikle ailesinden öğrenir. Aile çocuğa bunları bazen doğrudan öğretir bazende çocuk aile içindeki bireylerin davranışlarını gözlemleyerek bunu öğrenir. Bu nedenle aile içinde eşlerin birbirine ve çocuklarına karşı tutumları çok önemlidir. Anne-baba tutumları, değerleri, davranışları, sözleri çocuğun iletişim beceri için çok önemlidir.

Bu modül ile; çocukla iletişimin önemi, iletişimdeki önemli kavramlar, sağlıklı iletişim için dikkat edilmesi gereken noktalar ile sağlıklı iletişiminin çocuklarda problem çözme becerisini nasıl geliştirdiğini öğreneceksiniz. Böylece gerek meslek alanında gerekse günlük hayatta iletişim becerisi gelişmiş bireyler olacaksınız.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

ÖĞRENME KAZANIMI

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında 0-72 ay çocuklarında etkili iletişim yöntemlerini uygulayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Empati ile ilgili bir hikâye oluşturunuz.
- İletişim türleriyle ilgili bir sunum hazırlayınız.

1. ÇOCUKLA İLETİŞİMİN ÖNEMİ

1.1. Çocukla İletişim

“Kimseye bir şey öğretemezsiniz sadece cevabı kendi içinde bulmasına yardımcı olursunuz.”
Galileo

5 yaşındaki küçük kızın babası, bir rulo altın renkli kaplama kâğıdını ziyan ettiği için kızmıştı. Buna rağmen küçük kız, yılbaşı sabahı o renkli kaplama kâğıtları ile hazırladığı hediye babasına getirdi ve “Bu senin için babacığım.” dedi. Babası paketi görünce kızına kızdığı için çok üzüldü. Paketi açınca boş bir kutuyu gördü, yine kendini sinirlemekten alamadı. Kızına bağırdı: “Birine hediye verdiğin zaman içinin dolu olması gerekiyor, bunu bilmiyor musun?” dedi. Küçük kız babasına yaşlı gözlerle baktı ve şöyle dedi: “Ama babacığım kutu boş değil ki ben içine öpücüklerimi üflemişim senin için.”

Babanın içi paramparça oldu, kızını kucakladı ve ondan özür diledi. O günden sonrada o kutuyu hiç yanından ayırmadı.

Resim 1.1: Çocuğu iyi anlamak ve onunla iletişim kurmak

Çocukları daha iyi anlayabilmek onların sorunlarına çözüm bulmalarına yardımcı olabilmeyi ve etkili bir iletişimle mümkündür. Anne-baba ve çocuk arasında iletişim yalnızca konuşmak, bilgi alışverişinde bulunmak anlamına gelmez. Özellikle çocukla iletişimde konuşmaktan daha önemli ve zor olan şey dinlemek ve anlamaktır. Birçok anne-baba, öğretmen çocuklarla iletişim kurarken onlarla konuşup öğüt vermek, öneride bulunmak isterler. Oysa çocukla iletişimin temelinde ona zaman ayırıp onu dinlemek vardır. Dinlemek çocuğun gelecekte de sağlıklı iletişim kurabilmesini, kendisi hakkında olumlu duygulara sahip olmasını, kendisine önem ve değer verildiğini hissetmesini, kendisine saygısını ve kendi problemlerini çözebilme davranışını kazandırır.

Çocuk iletişimi anne-babadan öğrenir. Ebeveynler, küçükken anne ve babasından nasıl bir davranış görmüşlerse, onlarda çocuklarına benzer biçimde davranırlar. Çocukla iletişim kurabilmek önemli bir beceridir. Çocuk ya da genç, anne-babası ile iyi ilişkiler kurmuşsa kendisine güven duygusu gelişir ve kişiler arası ilişkilerde karşılıklı saygı duymayı öğrenir.

Ebeveynlerin, çocukların davranışlarına ilişkin tepkilerini de uygun bir şekilde ifade etmeleri de çok önemlidir. Çünkü çocuklar özellikle yaşları küçükken pek çok şeyin kendileri yüzünden olduğunu düşünürler ve insanın aynı anda hem sevinip hem de kızabileceğini anlayamazlar. Ünlü bir gelişim psikoloğu “Her çocuk iyi birer gözlemci ama aynı zamanda çok kötü bir yorumcudur.” demiştir. Örneğin anne-baba iş yerinde bir şeye kızmış ve bu yüzden sinirli davranıyor olabilir. Böyle bir durumda çocuk kendini suçlayabilir. Çocukla iletişimde duyguları, istekleri ifade etmek çok önemlidir. Eğer bunlar söylenmez ise iletişim bozulabilir.

Aslında hamilelikten itibaren çocukla iletişim başlar. Anne-babanın, anne karnındaki çocuğu sevip okşamayı, konuşması, müzik dinletmesi ile iletişimin ilk adımları atılır. Bunun bebeğin zekâ gelişiminde kendine güven duygusunun gelişiminde, sosyalleşmesinde olumlu etkileri vardır. Doğduğu günden itibaren kabul edilmiş, sağlıklı iletişim kurulmuş bebekler, daha hızlı büyür, daha çok mutlu olurlar. Mutlu çocuklarda hayatta her zaman daha başarılıdırlar.

Resim 1.2:Çocukla iletişimde oyun önemlidir.

1.2. Sen Dili-Ben Dili

Etkinlik:

Öğretmen öğrencilere küçük not kâğıtları dağıtır. Onlardan rahat bir şekilde oturmalarını ve gözlerini kapatmalarını ister. Aşağıdaki yönergeyi okuyarak yaşadıkları anları hatırlamalarını sağlar.

“Şimdi arkanıza yaslanın ve gözlerinizi kapatın. Sizden iki durumu hatırlamanızı isteyeceğim. İlk durumda birinin size kızdığı, öfkelendiği bir anınızı hatırlayın. Bu kişi anneniz, babanız, arkadaşınız, öğretmeniniz ya da başka biri olabilir. Size öfkelenmiş ve bir şeyler söylüyor. Anınızı hatırlayın, ‘Etrafınızda neler var? Ne oluyor?’ kişiyi hatırlayın. Size ‘Ne diyor? Nasıl söylüyor?’ kendinizi hatırlayın, ‘Ne yapıyorsunuz? Ne diyorsunuz? Ne hissediyorsunuz?’ Şimdi gözlerinizi yavaşça açabilirsiniz. Biraz önce hatırladığınız anıyı kendiniz için kısaca not edin lütfen.” (2 dakika yazmaları için bekleyin.)

“Şimdi tekrar arkanıza yaslanın ve gözlerinizi kapatın lütfen.Sizin birine kızdığınız, öfkelendiğiniz bir anınızı hatırlayın.Bu kişi anneniz,babanız,arkadaşınız, öğretmeniniz yada başka biri olabilir.Öfkelenmişsiniz ve bir şeyler söylüyorsunuz. Anınızı hatırlayın, etrafta neler var ne oluyor kendinizi hatırlayın ne yapıyorsunuz ne diyorsunuz ne hissediyorsunuz?

Şimdi gözlerinizi yavaşça açabilirsiniz. Biraz önce hatırladığınız anıyı kendiniz için kısaca not alın lütfen (2 dakika yazmaları için bekleyin).

Öğretmen, her öğrencinin yanındaki kişi ile eşleşmesini sağlayarak yazdığı notları, 4 dakika süresince paylaşmasını ister.

Ardından öğretmen, gönüllü kişilerin anılarını büyük grupta paylaşmalarını ister ve şu soruları sorarak paylaşımı zenginleştirir.

- Ne hissettin?
- Karşındaki kişi ne hissetti?
- Sence öfkeni nasıl söyleseydin daha iyi olurdu?

İnsanlarla ilişkimizde duygularımızı uygun şekilde söylemek önemlidir. Onlarla daha iyi ilişkiler kurabilmek için onların istek ve ihtiyaçlarını görmek ve kendi istek ve ihtiyaçlarımızı doğru ifade etmek iletişimin anahtarı gibidir. Az önce olumsuz örnekler üzerinde konuştuk ve gördük ki hiç kimse güzel anılarını hatırlamadı. Şimdi bunlara neden olan faktörler bakalım nelerdir?

“SEN ZATEN HEP BÖYLESİN”

Çocuğun bir davranışı veya sözünden ebeveyn kızgınlık yaşayabilir. “Kaç defa tembih ettim o koltuğun üzerine çıplak ayak çıkma!” diye, “İzinsiz telefonumu alma!” diye, “Duvarları boyama!” diye. Bu gibi durumlarda genellikle “Ne laf anlamaz çocuksun, bıktım senden, neden dikkat etmiyorsun?” gibi sözler sarf edilir. Burada dikkat edersek sürekli “SEN ” diye hitap etmekteyiz. “Neden doğru dürüst yemek yemiyorsun, sen çok yaramaz bir çocuksun,hiçbirşeyanlamıyorsun,sen hep böylesin.”

“Sen” diye başlayan bu sözler aslında karşı tarafın yani çocuğun kişiliğine bir saldırıdır. Bu tür ifadeler çocuğu mutsuz yapar, üzer, utandırır, güvenini sarsar ayrıca onu sinirlendirir, direnmesine neden olur. Hiç bir şekilde davranışı değiştirmez. Çocuk kendini sevilmeyen, reddedilmiş biri olarak düşünür bu da onun söz dinlememesine neden olur. Sen dilinde suçlayıcı mesajlar vardır.

Resim 1.3: Sağlıklı iletişim kurulan çocuk, mutlu çocuktur.

1.3. Ben Diliyle Konuşmak

Ben dili, kişinin o anda, karşılaştığı durum veya davranış karşısında, kişisel tepkisini duygu ve düşüncelerle açıklayan bir ifade tarzıdır. Duygu ve düşüncelerimizi içtenlikle ifade eden sözcüklerdir. Kısacası ben dili, kendini ifade ederek konuşmaktır. Örneğin uzun zamandır ziyaretine gitmediğiniz bir yakınınız, “Beni ziyarete gelmeyeli ne kadar oldu biliyor musun, ne kadar da hayırsızsın?” gibi suçlayıcı bir sen mesajı yerine “Uzun zamandır seni göremedim, özlemişim, geldiğine çok sevindim, iyi ki geldin.” gibi gerçek duygularını anlatıp kendini ifade ettiğin de iletişim daha sağlıklı olur. Tartışmaktan, kendini savunmaktan kurtulur ve ziyaretleri daha istekli ve sık yapmaya sevk eder. Aslında benmesajları, gerçek duygu ve düşüncelerimiz, “özümüzle” ilgili iletilerdir.

İletişimde davranışın doğru tanımı, kişi üzerindeki etkisi ve duyguların ifadesi çok önemlidir. Ben dili ile konuşmak duygu ve düşünceleri anında ilettiği için kullanan kişiyi çok rahatlatır. Aşağıdaki örnekleri dikkatlice okuyunuz.

Davranışın Tanımı	Yetişkin Üzerindeki Etkisi	Duygunun İfadesi
Ağladığın zaman	Ne dediğini anlamıyorum? Ne yapacağımı bilmediğim için?	ENDİŞELENYORUM.
Oyuncaklarını toplamadığında	Ben toplamak zorunda kalıyorum.	SİNİRLENİYORUM.
Çok gürültü yaptığın zaman	Başım ağrıyor.	SİNİRLENİYORUM.
Alışverişte istediklerini almam için sürekli ağladığında	Bende alışverişimi güzel yapamıyorum.	ÜZÜLÜYORUM.
Arkadaşımla konuşurken sürekli araya girmenden dolayı	Ne söylediğimi unutuyorum.	SİNİRLENİYORUM.

Resim 1.4: “Ben dili”kullanılarak büyütülen çocuklar daha güvenlidir.

Ben Dili (Kendini İfade Etme) İle Sen Dili (Suçlayıcı) Mesajların Farkı

Suçlayıcı Mesajlar	Kendini İfade Etme Mesajları
Kişiliğe yöneliktir.	Davranışa yöneliktir.
Bütüne ve genele yöneliktir.	Özele ve o ana yöneliktir.
Karşımızdaki kişi ile ilgili olumsuz değerlendirmeler içerir.	Kişinin kendi duygu ve düşüncelerini içerir.
Öfke, nefret gibi olumsuz duygular uyandırır.	Olumsuz duygu uyandırmaz.
İletişimi zedeler.	Sağlıklı iletişimi sağlar.
Sorumluluk duygusunu geliştirmez.	Sorumluluk duygusunu geliştirir.
İşbirliğine karşı direnç yaratır.	İşbirliğine yönelik istek uyandırır.
Çekingen ya da saldırgan insanlar yaratır.	Kendisini doğru ifade edebilen kişiler yaratır.
Karşımızdaki kişinin özgüvenini zedeler.	Özgüvene olumlu katkısı vardır.
Karşımızdaki kişi hemen savunmaya geçer, tartışma yaratır.	Kişiyi hemen savunmaya geçmekten ve tartışmaktan korur.

1.4. Sağlıklı İletişimin Temel Koşulları

İletişimin sağlıklı yürütülebilmesi için bazı temel koşulların oluşması gerekiyor. İnsanlar arası iletişim sürecinin başarılı veya başarısız oluşuna katkısı bulunan temel koşullar; empati, saygı, saydamlık ve somutluktur.

➤ Empati

“Ben bende değil sen de hem sen, hem ben.
Ben hem benim hem de sen, sen de,
Öyle garip bir hâle geldim ki bugün
Sen ben misin, bilmiyorum, ben mi sen.

Mevlana Celâleddîn Rumî

Birey, kendisi ve çevresi ile ilgili pek çok şey düşünür, çevresi ile ilgilenir, iletişim kurar. Düşünceleri duygular destekler, iletişimimizi duygularımızla güçlendiririz. Kendi düşünce ve duygularımız gibi çevremizdekilerin de duygu ve düşüncelerinin varlığını kabul ettiğimiz, onları anladığımız zaman sağlıklı bir iletişim kurulabilir.

Empati, bir başkasının duygu ve düşüncelerinin farkında olmak ve anlamak anlamına geliyor. Yaptıklarını onaylamanız da onlara hak vermeseniz de yargılamadan kabul etme becerisidir. Empati öncelikle kendimizle ilişkimizde başlar. Buna **kendini sevmekden**ilebilir.

Empati sayesinde daha duyarlı, sorumluluk sahibi bireyler oluruz. Empati, bireyi ön yargılardan kurtarır. Sağlıklı iletişimin önündeki en önemli engel önyargıdır. Empati sayesinde, karşımızda ki ile ilgili kesin bir yargıya ulaşmadan önce onu anlamaya çalışırız.

İşte, evde ya da toplumda hayatımızı geçirdiğimiz her yerde empatik yaklaşım hem sizin için hem başkaları için pozitif bir ortam yaratacaktır. Empatik insanların çoğaldığı dünya, daha insancıl bir dünya olacaktır. Yapılan araştırmalar, empati yeteneği gelişmiş insanların daha sağlıklı ve yaratıcı biçimde düşündüklerini, empati eğitimi verilen okullarda öğrenci başarısının yükseldiğini, saygı duyulan büyük liderlerin ortak özelliğinin empati kurabilmeleri olduğunu ortaya koymuştur.

Daniel Goleman'ın “duygusal zekâ” kavramı iş dünyasına fırtına gibi girmişti. Çünkü duygusal zekânın anahtar kelimesi empatidir. Bir patron için çalışan her insan, patron tarafından anlaşılma duygusunun önemini bilir. Olağanüstü yöneticiler ile sıradan yöneticiler arasındaki yüzde doksanlık etki farkı doğrudan duygusal zekâyâ bağlıdır. Etkili liderlikte duygusal zekâ, IQ'dan ve teknik uzmanlıkbileşiminden iki misli daha önemlidir.

“Empatinin en büyük engeli zihnimizdeki yargılardır. Yargı daima ayrılık getirir.”

Diane Berke

Örnek Uygulama:

Amaçlar, Kazanımlar:

- Empati kurarak başkalarının neler hissedebileceğini anlamaya çalışır.
- Empati kurmaya istekli olur.

Öğrencilerden “empati” kavramı ile ilgili atasözü, deyim bulmaları istenir. Atasözleri, deyimler tahtaya yazılarak bunların ne amaçla söylendiği ile ilgili konuşulur. Bunlara ek olarak aşağıdaki örneklerde verilebilir.

“Açın hâlimden tok ne anlar.”

“Damdan düşenin hâlimden damdan düşen anlar.”

“Bir insanı anlamak istiyorsan, gökte üç ay eskiyene kadar onun ayakkabılarıyla dolaşmalısın.” (Kızılderili Atasözü)

“Empati tam dikkatle dinlemekle başlar. Kişiyi gerçekten anlarsan empatiyi hissedersin.”

Daniel Goleman

Örnek Olay:

Ahmet'in boyu yaşlılarına göre kısaydı. Küçükken ailesine ve çevresine sevimli gelen bu özelliği yaşı büyüdüğünde, özellikle liseye başladığında, bir hayli sorun oldu. Boyları hızla uzayan arkadaşlarını gördükçe çok üzülüyor fakat üzüntüsünü kimseye belli etmiyordu. Ahmet'in arkadaşları ile ilişkileri, dersleri iyiydi. Yardımsever, sevecen bir gençti. Bir gün yemekhanede arkadaşları ile birlikte iken Hüseyin adlı sınıf arkadaşı Ahmet'in boyu ile ilgili düşüncesizce bir şaka yaptı. Oradaki herkes çok güldü, Ahmet ise sessizce gözleri dolu dolu baktı.

1. Siz Ahmet'in yerinde olsaydınız ne yapardınız?
2. Ahmet neler hissetmiş olabilir?
3. Hüseyin, Ahmet'in neler hissettiğini anlayabilir mi?
4. Hüseyin'in yerinde olsanız bundan sonra nasıl davranırsınız?

Resim 1.5: Hayatın her alanında saygı, emeğe saygı iletişimde önemlidir.

➤ **Saygı**

Saygı kavramı iletişimde diğer kişiyi kabul ve takdir etme fikrini iletmek için kullanılır. Bireyin iletişimde bulunduğu diğer kişinin ayrı bir kişilik olarak duygu, düşünce ve eylemlerinde özgür olduğunu kabul etmesi gerekir. Saygı karşımızdakinin olduğu gibi gelişip açılmasına duyulan etkin bir ilgidir. Karşımızdaki kişi kendisine saygı gösterildiğini anladığı zaman bizimle iletişimini devam ettirmek ve kendisini ifade etmek ister.

➤ **Saydamlık**

Saydam olan kişinin içi-dışı bir olduğu için çevresindeki insanlar tarafından güvenilir biri olarak tanınır. Güvenirlilik ise olumlu insan ilişkilerinin en önemli belirleyicisi durumundadır. Genellikle her insan, güvendiği kişilerle derin ve doyurucu ilişkiye girme eğilimindedir. Güvenmediğimiz kişilere karşı şüpheli ve dikkatli davranmak zorunda kalırız. Güvenilir olmayan kişi ile kurulan ilişkide fert, kendini olduğu gibi gösteremez, karşısındakine iyi görünmek için yapmacık tavırlara girerek kişilik gelişimini olumsuz yönde etkiler.

➤ **Somutluk**

İletişimde somutluk anlatılanların belirgin olmasını ifade eder. Önemli olan sorunların muğlâk bir şekilde, soyut olarak ele alınmamasıdır. Duygu ve düşünceler dolaysız olarak açık bir şekilde ifade edilmelidir

Resim 1.6: Çocukla kurulan içten ilişki, çocuğunda bunu öğrenmesini sağlar.

Sözünü bilen kişinin,
Yüzünü ak ede bir söz.
Sözü pişirip diyenin,
İşini sağ ede bir söz.

Söz ola kese savası,
Söz ola kestire başı,
Söz ola ağulu aşı,
Bal ile yağ ede bir söz.

Kişi bile sözün demini,
Demeye sözün kemini,
Bu cihan cehennemini,
Sekiz uçmağ ede bir söz.

Yunus Emre

1.5. İletişim Türleri

➤ Sözlü İletişim

Sözlü iletişimler “dil ve dil-ötesi” olmak üzere 2 alt sınıfa ayrılmaktadır. İnsanların karşılıklı konuşmalarını hatta mektuplaşmalarını “dille iletişim” kabul edebiliriz. Dille iletişimde kişiler, ürettikleri bilgileri birbirlerine ileterek anlamlandırır. Dilötesi iletişim, sesin niteliği ile ilgilidir; sesin tonu ve sesin hızı, şiddeti, hangi kelimelerin vurgulandığı, duraklamalar vb. özellikler, dil ötesi iletişim sayılır. Dille iletişimde kişilerin “ne söyledikleri” dilötesi iletişimde ise “nasıl söyledikleri” önemlidir. Araştırmalar, insanların günlük yaşamda, birbirlerinin ne söylediklerinden çok nasıl söylediklerine dikkat ettiklerini göstermektedir. Karşımızdakinin sözlerinin kapsamı kadar-hatta daha da fazla- ses tonundaki canlılık da bizi ilgilendirir. Yani semantik öğeler kadar dilötesi öğeler de iletişimde etkilidir. Yüksek sesle hâlimizi, hatırımızı soran biri, daha sonra sesini kısarak “Akşama bize buyur.” derse bu sözden, “Gelmeni pek istemiyorum.” anlamını çıkarırız. Bu tür, alçak sesle çabucak söylenivermiş davetlere “Yarım ağızla yapıldı.” deriz. Bir de davetin yürekten mi yoksa yarım ağızla mı yapıldığını anlamaya çalışırken, başvurduğumuz önemli ölçütlerden biri, dilötesi öğelerdir.

İsteyerek, farkında olarak yaptığımız konuşmalara “niyet edilmiş dil davranışı” adı verilir. Konuşurken dilimizin sürçmesi ise, niyet edilmemiş dil davranışlarına bir örnektir. Bazı kelimelerin üzerine basa basa konuşmalarımız ya da karşımızdakini korkutmak için bağırmanın, niyet edilmiş dilötesi davranışlarıdır. Konuşurken farkında olmadan ses tonumuz açılıp, yükseliyorsa ya da sesimiz titriyorsa, bu durumda niyet edilmiş dilötesi davranışlar söz konusudur.

➤ Yazılı İletişim

İnsanın zaman ve mekândaki ilişki sınırlılıklarını genişletmede en etkin iletişim biçimidir. Uzaktan haberleşmede, bilgi ve deneyimleri zaman içinde biriktirme de sözlü iletişime göre daha güvenilir bir yol olan yazı ile iletmenin kökeni, mağara resimlerindedir. Ekonomik gereklerle ortaya çıkan, bazı toplumsal, kültürel ilişki ve kurumlar üzerinde etkili olmuştur. Buna karşılık bu kurumlar da yazının evrim ve yayılma süreçlerinin yönünü ve hızını belirlemişlerdir.

Resim 1.7: Çocukla etkili zaman geçirmek, iletişimi destekler.

➤ **Sözsüz İletişim**

İyi bir dinleyici, iletişim kurduğu kişinin, yalnız söylediklerini değil yüz, el, kol ve bedeniyle yaptıklarını da “duyar” çünkü yüz ifadeleri, el ve kol hareketleri, bedenin duruş tarzı, sesin tonu gibi sözsüz mesajlar kullanılarak da iletişim kurulur. Karşı karşıya gelerek kurulan kişiler arası iletişimlerde, hem sözlü hem de sözsüz mesajlar aynı anda kullanılır. Bu konuşmalarda, mesaj alışverişinin ancak küçük bir bölümünü sözlü mesajlar oluşturur. Yüz ifadeleri, el kol hareketleri, bedenin konumu ve sesin yükselip alçalmasıyla gönderilen sözsüz mesajlar iletişimde kullanılan mesajların daha büyük bir bölümünü kapsar.

Resim 1.8: Sizce ne anlatıyor beden diliyle?

1.6. İletişimde Beden Dilinin Önemi

Karşımızdaki insanla iletişim kurarken, bir mesajı iletirken 3 kanalı kullanırız. Bunlar; söz (içerik), ses (tonlama, vurgu, telaffuz) ve beden dili (mimikler, vücutunduruşu, bakış, mesafemiz) dir. Prof. Dr. Albert Mahrebian ve Ferris'in 1967 yılında yaptığı araştırma sonuçlarına göre mesajın karşımızdaki kişiye ulaşmasında;

SÖZ : %7

SES : %38

BEDEN DİLİ : %55 oranında etkilidir.

Biriyle dans ederken fonda çalan müzik mi (ses), şarkının sözleri mi (söz) yoksa dans mı (beden dili) daha çok etki bırakır? Tabiki kişilerin kültür düzeylerine, konuşulan konuya, atmosfere, mesajın duygu mu, düşünce aktarımı mı oluşuna göre sözün, sesin ve beden dilinin etkileri farklıdır. Ne söylediğiniz değil nasıl söylediğiniz önemlidir.

Aslı Özyürek adlı bir araştırmacının İstanbul'da yaptığı bir araştırma, Türkiye'de batı bölgelerinde yetişenlerin beden dillerini daha az kullanırken, güney kökenli olanların çok daha fazla kullandığını gösteriyor. Aynı şekilde kültür düzeyi yükseldikçe beden dili kullanımının azaldığı görülür. Prens Charles, Kraliçe Elizabeth gibi soyluların konuşurken ellerini ve vücutlarını hiç kullanmadıklarını görüyoruz. İngiltere'de Eton College gibi okullarda öğrencilerin koltuk altlarına kitaplar yerleştirilip topluluk karşısında öyle konuşmaları sağlanır. Bir süre sonra öğrenciler kollarını hareket ettirmemeyi öğrenirler. Oysa Margaret Thatcher, kürsüye elini vurması gerektiği konusunda pop imaj menajerlerinden ders almıştır. "Bakın hiç kıpırdamadan konuşuyorum, ne kadar da kültürlüyüm." demeyin, söylediklerinizin etkisinin azaldığını görürsünüz. İletişim de doğal olmak çok değerlidir.

Beden dilinin kullanımı küçük yaşlarda çok fazla iken yaş büyüdükçe azalır. Bazı çocuklar için kullanılan "büyümüşte küçülmüş" sözü onların bilmişliklerinin yanında beden dillerini de yetişkinler gibi az kullanmasından kaynaklanır. Aynı maçı küçük bir çocuğa ve yaşlı bir adama seyrettirip anlattığımızda, küçük çocuk golü anlatırken koşup topa vurma, gol atan futbolcunun sevinç hareketlerini yapar. Yaşlı izleyici ise hiç kıpırdaman sakince anlatır.

Kadın ve erkek arasında da beden dilini kullanma farklılıkları vardır. Siz hiç okul kitaplarını göğsüne bastırılmış yolda yürüyen bir erkek çocuk gördünüz mü? Ülkeler arasında da farklılıklar vardır. Örneğin "Evet, hayır" anlamındaki beden dili bizim ülkemizde "Evet." derken kafamızı öne doğru sallar, "Hayır." derken arkaya doğru iteriz. Bunu bizim gibi yapan diğer ülkeler, Suriye ve Yunanlılardır. Diğer ülkelerde "Hayır." derken kafa sağa sola sallanır. Biz kafayı iki yana onaylamadığımız, olumsuz bir durumu anlatmak için sallarız. Ülkemize gelen Arnavutluk öğrencileri "Açmısınız?" sorusuna kafalarını sağa sola salladılar, diye "Herhalde yemek istemiyorlar." diye saatlerce aç bırakılmışlardır. İtalya'da yemek çok nefis, güzel olmuş anlamında parmaklarınızı birleştirip "Harika!" dersanız tüm İtalyanların suratı asılabilir.

Çünkü İtalya’da bu hareketin anlamı karşınızdakine “Ne saçmalıyorsun?” demek anlamına geliyor. İngilizlere 10’a kadar sayın dediğinizde hepsi başparmağı ile başlar, Çinliler ise saymaya serçe parmakları ile başlar, biz Türkler ise genellikle işaret parmağı ile başlarız. Bu da beden dilinin birçok hareketinin öğrenme ile oluştuğunu ve kültürden kültüre değiştiğini göstermektedir.

Resim 1.9: Sözsüz iletişimi çocuklar yetişkinlerden daha çok kullanır.

1.7.Beden Dilinin(Sözsüz İletişim) Özellikleri

➤ İletişimin yokluğunu olanaksız kılma

İki kişinin belli ortamda birlikte bulunması, aralarında sözlü bir iletişim kurulmasa bile karşılıklı görsel iletilerin akışını sağlayabilir çünkü kişilerin davranışları, oluşları, giyim kuşamları, birbirlerine en azından sevgi düzeyinde nasıl bir insan oldukları ya da ne türden duygular içinde buldukları konularında ipuçları verirler.

➤ Duygu ve coşkuları yetkin bir biçimde dile getirme

İnsanın bilişsel iletimlerini aktarmada en temel araç olan konuşma dili duygu ve coşkularını dile getirmede çoğu kez yetersiz kalır. Bu nedenle duygusal konuşmalar, jestlere, mimiklere en çok başvurulmuş konuşmalardır. Kısaca sözcükler genelde içerik bilgisi taşırlar. Sözsüz iletişim ise duygusal bilgiyi dışa vurur. Bir bakış, bir dokunuş içten gelen sevgi ya da hayranlık duygularını satırlar doldurulacak kadar çok sözden daha yetkin biçimde dile getirilebileceği gibi akla gelebilecek en kötü sözler bile bazen tek bir bakış kadar etkili olmazlar.

➤ **İnsanlar arasındaki ilişkileri tanımlama ve belirleme**

Kişiler arası iletişimde ses tonu, araya konan mesafe, giyim kuşam özellikleri, vücudun duruşu vb. gibi sözsüz iletişim öğeleri ilişkilerin nasıl anlaşılması gerektiğini belirler. Bu türden iletileri ikincil ilişkilerde birbirini tanımayan kişiler açısından olduğu kadar birincil ilişkilerde de çok önemlidir. Çünkü ilişkilerin biçimi ve yönü hakkındaki tanımlama o andaki iletişim biçimini ve içeriğini de etkiler. Biz de her zaman sıcak ve sevecen bir tonla konuşan ve karşılaşınca kucaklaşan bir arkadaşımızın, resmî bir tavırla konuşması ve el sıkması ya ortam gereklerine uygun olarak ya da içinde bulunduğu -bizimle ilgili veya ilgisiz- ruhsal durumla bağlantılı olarak ilişkilerimizin nasıl belirlenmek istendiğini açıklar.

Resim 1.9: Çocukların hayvanlarla da hep özel bir ilişkisi vardır.

➤ **Sözel içerik hakkında bilgi verme**

Görsel iletişim, genellikle sözlü iletişimin yorumlanmasında, başka bir deyişle sözel iletilerin anlamlandırılmasında ipuçları verir. Aynı sözlerin değişik tonlarda ya da değişik bedensel hareketlerle söylenmesi, değişik anlamları içerir. Kuşkusuz bu durum kişiler arasında iletişim sürecinde belirlenmiş ya da belirlenmekte olan ilişkilerle yakından ilgilidir. Görsel iletişimin, ilişkilerin ve sözel iletişimin içeriğinin nasıl anlaşılması gerektiğini bildiren bu özelliğine üst iletişim sağlama özelliği de denir.

➤ **Güvenilir iletiler sağlama**

Genellikle sözsüz iletişim, sözlü iletişimlerden daha güvenilir bir kaynak oluşturur. Bazı durumlarda insanlar söylemek istediklerinden değişik sözler söylerler başka bir deyişle gerçek duygu ve düşüncelerini dile getirmezler ya da getiremezler. İnsanın sözüyle özünün bir olmaması bazen istedik bir yalandan bazen ortam ve koşullardan kaynaklanır. Bu bakımdan sözsüz iletiler, sözel iletilerden daha güvenilirlerdir. Bu nedenlegenelde hepimiz, söylenenlerin gerçekliğini yargılamak için bu türden iletilere daima bilinçli olmasa da dikkat ederiz.

➤ **Kültüre göre biçimlenme**

Sözsüz iletişim biçimleri, konuşma ve yazı diline göre daha evrensel sayılırlar. Bununla birlikte anlamları açısından benzerlikleri bulunsa da hepsi kültüre göre değişiklik gösterebilir. Başka bir deyişle her toplumun kültüründe sözsüz iletişim öğeleri dağarcığı ve bu dağarcığını kullanım biçimi kendine özgüdür. Örneğin; gülme davranışı insanın sevgisini, bir şeyin komik bulunmasını yansıtmaya açısından evrensel bir davranış olmakla birlikte kimin nerede ve nasıl güleceği kültürel olarak belirlenir. “Çok gülenin çok ağladığına” inanılan bizim gibi kültürlerde açıkça ve içten kıkılda atmak yakışık olmayan bir davranıştır.

“Davranış, herkesin kendi yüzünü gösterdiği bir aynadır.”
Goethe

Resim 1.10: Çocuklar iletişim becerilerini ailesinden öğrenirler.

1.8. Çocukla İletişim Kurarken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Çocuğu bir birey olarak kabul etmek sağlıklı iletişimin temelini oluşturur. İletişim becerilerinde etkin dinleme ve kendini uygun biçimde ifade etmek önemlidir. Çocuğu dinlerken onu daha iyi anlayabilmek için onunla konuşmamız, soru sormamız gerekebilir. Fakat soru sorarken amacımız çocuğu sorguya çekmek, soruşturma yapmak değil, onu daha iyi anlamak olmalıdır. Bu nedenle “Neden?,” “Niçin?” gibi sorulardan uzak kalınmalıdır. Olayın sebeplerinden çok çocuğun yaşadığı duyguları, düşünceleri anlamak gerekir. Bunun için etkin dinleme, çocuğun duygularının farkında olarak duyguları isimlendirme önemlidir.

➤ **Etkin Dinleme**

Karşımızdaki kişiyi gerçekten dinlemenin ilk koşulu bedenen dinler duruma geçmektir. Yani dinlenen kişiye doğru oturmak, aynı hizaya gelmek, konuşan kişinin yüzüne, gözlerinin içine bakmak önemlidir. Dinlerken tavrımız, bakışlarımız, ses tonumuz, konuşma hızımız ve yüz ifademizde çok önemlidir. Çocukla konuşurken çatık kaş, kızgın bir ifade ile dinliyorsak çocuk kendini ifade edemez. Ancak sakın ve samimi bir şekilde onu dinliyorsak çocuğun ne dediğini anlayabiliriz.

Çocuğu dinlerken tüm dikkatimizle onu dinlemeliyiz. Başka bir işle uğraşmadan, sözünü kesmeden, “Anlıyorum, çok ilginç, anlatacaklarını dinlemek istiyorum, bunu gerçekten duymak isterim, bu senin için önemli olmalı.” gibi sözcüklerle dinlediğinizi gösterdiğinizde çocukların daha rahat bir şekilde konuştuklarını görebileceksiniz. Yaşadıklarını paylaşan kişi, kendisine bedenen yakın duran, yüz tüze konuştuğu kişiyi daha yakın hisseder, güven duyar, konuşma isteği artar. Yapılması gereken tek şey, çocuğu can kulağı ile dinlemektir.

Eğer çocuk birşeyler anlatmak, konuşmak istediği zaman anne-baba uygun değilse çocuğa o an uygun olmadıklarını ama daha sonra onu dinleyebileceklerini söylemelidirler. Tabiki daha sonra mutlaka çocuk söylenen zamanda dinlenmelidir.

➤ **Dinlerken Çocuğun Duygularının Farkında Olmak ve İsimlendirmek**

Bazen çocuğun sessiz, tepkisiz dinlenmesi onu sıkabilir. Böyle zamanlar da farklı yöntemler izlenebilir. Çocuğun duygusunu, vermek istediği mesajı anlamaya çalışmak ve onun söylediklerinden çıkartılan mesajı kendi kelimelerinizle ona aktarmak etkilidir. Önemli olan hiç yorum katmadan, eleştiri yapmadan, öğüt vermeden, sadece onun konuşmalarından anladığımızı ona aktarmaktır. Onun duygularını, anlattıklarını ona doğru aktarırsanız, çocuk duygularının farkına varabilecek, anlaşıldığını hissedecek ve rahatlayacaktır.

Resim 1.11: Büyüklerle beraber olmak, çocuğu mutlu eder.

1.9. Dinlemenin Çocuğun Gelişimine Yararları

- Dinlenen çocuk hırçın ve saldırgan olmaz. Vurarak, kırarak, ağlayarak annesinin dikkatini çekmeye çalışmak yerine, kendini rahat bir şekilde ifade eder. Böylece çocuğun duygusal olarak sağlıklı bir gelişim göstermesine fırsat verilmiş olur.
- Dinlenen çocuğun aynı zamanda kendini ifade ederken konuşma yeteneği artar ve kendini daha iyi ifade etmeyi öğrenir. Kelime bilgisi artar. Böylece sadece dinleyerek bile çocuğun dil gelişimine katkıda bulunmuş olursunuz.
- Dinlenen çocuk bir sorunla karşılaştığında bu sorunla nasıl baş edebileceğini öğrenir ve kendine güven duymaya başlar. Örneğin, çocuk oyun oynarken arkadaşları ile bir sorun yaşadığında anne-baba onu iyi dinleyip anlamaya çalıştığında ve çözümü bulması için desteklendiğinde bu sorunu kendisi çözecektir.
- Anne-babanın çocuğu dinlemesi, pasif bir rol oynadıkları anlamına gelmez. Can kulağı ile dinlemek pek çok şeyi içerir aslında. Çocuk konuşurken onun söylediklerine dikkat etmek, göz kontağı kurmak, çocuğun yüz ifadesi ve ses tonuna dikkat etmek önemlidir. Can kulağı ile dinlenen çocuk ile anne-baba arasında yakınlık doğar, ilişkileri gelişir, birbirlerine güven duyarlar. Çocuk sorununun cevabını herhangi bir şekilde ev dışında aramak yerine anne babasıyla paylaşır.
- Dinlenen çocuk dinlemeyi de öğrenir. Genellikle anneler çocuklarının onları dinlemediklerinden yakınırlar. İşte bu konuda çocuğa örnek olunmalı ve ona konuşan kişilerin nasıl dinlenmesi gerektiği gösterilmelidir. Bunun için en iyi yol çocuğu dinlemektir.
- Anne-baba çocuğunun her sorununu çözmek zorunda olmadığını fark ederek rahatlar. Herşeyi kontrol etmek zorunda olmadığını anlar. Böylece çocuğuyla iletişimi daha iyi olur.
- Çocukla iletişim kurarken amaç anne-babanın kendi fikirlerini çocuğa kabul ettirmesi veya istediklerini yaptırması değildir. Çocuğu iyi dinleyerek, onu ve tüm duygularını kabul ettiğimizi gösterebiliriz. Aile, çocuğa ne yapacağını söylediğinde, onu yönlendirdiğinde, onların kendi sorunları ile başa çıkamayacağı mesajını vermiş olur. Bu durum çocuğun kendisini önemsenmemiş ve dışlanmış hissetmesine sebep olur. Çocuk güvensiz olabilir.
- Anne-baba ya da diğer yetişkinler çocuğu dinlemeye uygun olamayabilirler. Bu çocuğa belirtilerek başka bir zaman ayarlanabilir.

Resim 1.12: Dinlenen çocuk dinlemeyi öğrenir.

Etkinlik:

Öğretmen öğrencileri açık havaya çıkarır ve 3 eşit gruba ayırır. Paralel olarak üç grup yan yana durur. Grupların aralarında boşluklar vardır. Öğretmen 1.gruba uzun bir cümle söyler diğer gruplar bunu duymaz ve bunu 3. gruba anlatmalarını ister. Ortadaki gruba, 1. grup 3.gruba o cümleyi anlatmaya başladığında yüksek sesle şarkı söylemelerini, bağırmaalarını, ellerini havaya kaldırarak anlaşılmayı zorlaştırmasını ister. Böylece 3. grubun daha dikkatli dinlemesi, anlamaya çalışması gerekir. Söylenen cümle anlaşılınca gruplar yer değiştirir.

UYGULAMA FAALİYETİ

İletişimde beden dilini kullanmayla ilgili bir drama etkinliği planlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ İletişimde beden dili ile ilgili bir araştırma yapınız.	➤ İnternet'ten ve basılı kaynaklardan araştırmanızı yapabilirsiniz.
➤ Drama etkinliği için bir grup oluşturunuz.	➤ Planlamış olduğunuz dramada yer alan rollere uygun kişilerden seçiminizi yapabilirsiniz. ➤ Sayı ve süreyi göz önünde bulundurunuz.
➤ Grupta yer alan arkadaşlarınıza gerekli rolleri dağıtınız.	➤ Roller dağıtırken gerçekten role bürünebilecek arkadaşlarınızı tercih edebilirsiniz.
➤ Hazırlamış olduğunuz dramayı sınıf ortamında arkadaşlarınıza ve öğretmenize sununuz.	➤ Ders saati içerisinde dramanızı yapabilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet sonunda kazanımlarınızı aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi sağlıklı iletişime engeldir?
A) Empati
B) Ön yargı
C) Somutluk
D) Saydamlık
E) Saygı
2. Aşağıdakilerden hangisi sağlıklı iletişimin temel koşullarından biri olamaz?
A) Empati
B) İletişim engelleri
C) Somutluluk
D) Saydamlık
E) Saygı
3. Beden dili ile ilgili bilgilerden hangisi yanlıştır?
A) Beden dili kültürden kültüre değişir.
B) Beden dilini kullanım ile eğitim seviyesi arasında bir ilişki yoktur.
C) Beden dili kullanımı kadın-erkek arasında farklılık gösterir.
D) Beden dilini kullanma yaş ilerledikçe azalır.
E) Beden dili sözlü iletişimden daha etkilidir.
4. Aşağıdakilerden hangisi çocuğu dinlemenin önemini anlatır?
A) Dinlemek çocuğun kendini değerli hissetmesini sağlar.
B) Dinlenen çocuk özgüvenli olur.
C) Dinlenen çocuk, karşılaştığı problemleri çözebilme becerisini kazanır.
D) Çocukla anne-baba arasında sağlıklı bir iletişim gerçekleşir.
E) Yukarıdakilerin hepsi.
5. Aşağıdakilerden hangisi “ben dilinin” özelliklerinden değildir?
A) Kişiliğe yöneliktir.
B) Sorumluluk duygusunu geliştirir.
C) Kişinin kendi duygu ve düşüncelerini içerir.
D) Olumsuz duygu uyandırmaz.
E) İletişimi bozmaz.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı, cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

ÖĞRENME KAZANIMI

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında problem çözme aşamalarını uygulayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çevrenizde 0-72 ay çocuğu olan aileleri gözlemleyerek onların çocuklarının yaşadığı problemlere karşı tutumları hakkında rapor hâlinde hazırlayınız.
- Kendi yaşadığınız problemleri nasıl çözdüğünüzü hangi yöntemleri kullandığınızı sınıf arkadaşlarınız ile paylaşınız.

2. ÇOCUKLARDA PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ

2.1.Çocuklarda Problem Çözme Becerilerinin Geliştirilmesi

“Başınızdand geçenler hep hoş şeyler olursa cesur bir insan olamazsınız.”

Mary Tyler Moore

Hayatın doğal unsurlarından biri de problemlerdir. Var olmakla birlikte problemler de yaşanmaya başlamaktadır. O zaman yapılması gereken bu problemlerle baş etmesini öğrenmektir. Bir başka anlatımla problem çözme becerilerini kazanmak ve bu problemleri çözmektir.

Problem çözme, belli bir durum çerçevesinde düşünebilme, ne yapılacağına ve nasıl yapılacağına karar verebilme, eldeki imkânları kullanabilme ve bu yolla çözüme ulaşmaktır. Daha geniş tanımla problem çözme, problemin tanımlanması, probleme ve çözümüne ilişkin bilgilerin toplanması, en uygun çözüm yolunun uygulamaya konulması ve sonucun değerlendirilmesidir.

Kişisel, sosyal ve mesleki alanlarda karşılaşılan problemlerin çözümü için bireyin bazı becerilere sahip olması gerekir. Bu konuda pek çok beceriden söz edilebilir. Bunların çoğunu kapsayan üç beceri:

- Eleştirel düşünme,
- Planlama ve organize etme,
- Gözden geçirme ve değerlendirmedir.

Resim 2.1: Problem çözme basamakları

Bütün problemlerin çözümünde kullanılan belirli bir yol ya da yöntem yoktur. Yani problem çözenin bir kuralı yok ancak bir süreci vardır. Problem çözme basamakları şunlardır:

- **Problemi belirleme**
 - Verilenleri (koşullar, değişkenler vb.) ve istenilenleri tanımlama
 - Çözüm için gerekli verileri belirleme
- **Bilgileri toplama, çözümler üretme**
 - Anlamli parçaları ve aralarındaki ilişkileri belirleyerek hipotezler oluşturma
 - Problemi başka şekillerde ifade etme, basitleştirme, çözüm üretme
- **En iyi olan çözümü seçme**
 - Uygun stratejileri belirleme
 - En uygun stratejiyi gerekçeleri ile açıklama
- **Çözümü uygulama**
 - Belirlenen en uygun stratejiyi uygulama
 - Sonuçları inceleme
 - Çözüm sürecinde elde edilen sonuçların doğru ve anlamlı olup olmadığını gerekçeleri ile açıklama
 - Çözümü, problemde verilenler ve istenilenler değiştirildiğinde elde edilecek yeni problemlerin çözümü için genelleme

2.2. Çocuklarda Problem Çözme Becerisini Geliştirmek İçin Yapılması Gerekenler

Tümüyle sorunsuz geçen bir çocukluk da onları sorunlu ve adil olmayan bir dünyaya psikolojik olarak hazırlamaz. Önemli olan çocukların ruh sağlığına zarar veren ve kendilerine olan güvenlerini yok eden sorunların niteliği ve niceliği değil, bu sorunların üstesinden nasıl gelindiğidir. Elbette ki problem çözme konusunda çocuklara iyi bir model olmak ilk ve en önemli aşamadır. Fakat sadece bu da yeterli olmayabilir.

Kişiler arası problem çözme becerisi yaşamın ilk yıllarından itibaren desteklenmesi gereken, tüm yaşam boyu süren becerilerden biri olarak kabul edilmektedir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda 4 yaş kadar erken bir dönemde çocukların uygun bir eğitimle problem çözücü düşünme biçimini kazanabileceği belirtilmektedir.

Bu eğitimin verilmesinde anne baba tutumlarının çok önemli olduğunu unutmamalıdır. Yapılan araştırmalar, aşırı koruyucu ve aşırı baskı ve disiplinli ebeveyn tutumlarının çocuklarda problem çözme becerilerinin gelişmesini engellediğini, demokratik ebeveyn tutumlarının ise çocuklarda problem çözme becerilerini geliştirdiğini göstermiştir.

Resim 2.2: Bakalım bu küçük kız problemini nasıl çözecek?

- **Çocuğun problem çözme becerisini geliştirmek için yapılması gerekenler şunlardır:**
 - Pozitif tutumu sürdürmek
Çocuk problem çözme konusunda öz güvenini sık sık kaybediyor ya da anne-baba gereğinden çok endişeleniyor veya aşırı şekilde korumacı davranıyorsa bunun üzerinde durmak gerekir. Ebeveyn, aşağıdaki cümleleri kurarak ve kendi kendine bunları tekrarlayarak pozitif tutum sergileyebilir. Pozitif ve yapıcı şekilde ele alınırsa çocuklar her duygusal

travmayı atlatabilirler.Çocuklar, sorunlarını çözerek psikolojik olarak güçlenirler.Çocuklar problem çözme yoluyla çok değerliyaşam becerileri edinirler.

- **Yeterince müdahale etme**

Bebekliklerinde ve çocukluk dönemlerinde, sorunların neredeyse tamamını üstleniriz. Çocuklar ileri ergenlik dönemine geldiklerinde rolümüz aşamalı olarak yardım ve destek gerektiğinde, danışılan bir gözlemci durumuna gelmiş olmamız gerekir. Bu sürecin hızı, her zaman her çocuğun olgunluğuna, yeteneğine ve yüz yüze gelinen sorunun niteliğine göre belirlenmelidir.

Çocuğa yardım etmeden önce aşağıdaki soruları kendinize sorabilirsiniz:

“Bu sorunu tamamıyla çocuğun mu çözmesi gerekiyor yoksa benimveya bir başkasının, sorunu çözmede üstlenmemiz gereken sorumluluklar var mı?”

“Bu sorunu çözmesiiçin çocuğun becerisi ve deneyimi yeterli mi?”

“Çocuğun bu sorunla tek başına başa çıkabilmesinde başarı şansı nedir?”
(Yardımcı olacağını düşünürseniz 1’den 10’a kadar notlandırabilirsiniz.)

- **Destek olma**

Her ne kadar arka plana çekilmeye ve çocuğun kendi sorununa kendi çözümlerini getirmesi gerektiğine karar versek de ona destek olmak gibi çok önemli bir rolümüz de vardır.

Acaba çocukilişkinizde onu desteklediğimize sonuç ne olursa olsun yanında olduğunuzayürekten inanıyor mu? Çocuğadesteğiniziaçıklıkla ifade edip etmediğimizi şu sorularla test edebilirsiniz:

“Duygularını anlayışlakaşıldınız mı?” (Sorunun, seni endişelendirdiğini/ürküttüğünü/heyecanlandırıldığını görüyorum.)

“Gülümsediniz, kucakladınız ya da elini tuttunuz mu?”

“Gereksinim duyduğu takdirde, ona zaman ayıracağınızı söylediniz mi? Onu önemseyipgünlüğünüze onun bu deneyimi ile ilgili bir şeyler yazıp ona bunu gösterdiniz mi?”

- **Problem çözme stratejileri öğretin**

“Strateji” sözcüğünü kullanmasalar da yetişkinlerin pek çoğunun kullandıkları problem çözme yöntemleri vardır. Bunlara belki “sağduyu”, “oyunun kuralları”, “işin püf noktası” gibi isimler verilir.

Ancak hepimiz çocukların bu bilgilerle dünyaya gelmediğini unutup verir ve günlük koşuşturmada denenmiş, sınanmış bu stratejileri çocuklara öğretmeyi atlarız. Bu yüzden, kullandığımız bu stratejilerin neler olduğunu bir oturup düşünün ve bunları çocuklara anlayabilecekleri bir dille anlatın.

Resim 2.3: Çocuğa gerektiği zaman destek olmak gerekir.

2.3.Çocuklarda Problem Çözme Stratejileri

Bu stratejide çocuğun bir problemi hem kendine güvenerek hem de başarıyla çözebilmesi için beş önemi aşama vardır:

➤ **Konuşma**

“Sorununuzu paylaşılırsanız, sorun bir bütün olmaktan çıkıp yarı yarıya iner.

”Çocukların çoğu ya sorunlarını başkalarına hissettirmez ya da farklı biçimlerde dışarı vurur (Örneğin, küçük kardeşini dövme, yatmak istememek ya da başkalarının neşyalarını zarar vermek vb.). Bu nedenle atılacak ilk adım, kendilerini üzen ya da endişelendiren konuyu, çok güvendikleri biri ile konuşabilmelerine sağlamaktır. Çoğunlukla bu kişi anne ya da babadır fakat sorun anne-baba ile ilgili ise sorunu bir başkası ile konuşmasını teşvik edilmelidir.

➤ **Düşünme**

Bu aşamada çocuğa, herhangi bir önlem almadan önce sorununu tüm ayrıntılarıyla düşünmesi gereği hatırlatılır. Düşüncelerinin etleştirilmesi ya da yeni fikirler üretmesi için önerilebilecek yöntemler:

- Resim yapmak,
- “İyi” ve kötü” şeyler listesi hazırlamak,
- Sorun hakkında farklı biçimde biten öyküler yazmak,
- Fikir jimnastiği yapmaktır.

➤ **Harekete geçme**

“İyiformüle edilen bir problem yarı yarıya çözülmüş demektir.”

Bu aşamada çocuğunuzun aşağıdaki noktalara dikkat ederek hazırlayacağı, uygulamaya yönelik bir eylem planı yapmasına yardım ediniz:

Uzun süreli hedef: Bu noktada unutmamanız gereken husus, seçilen hedefin başarıyla ulaşma olasılığının olması ve sürenin gerçeğe olmasıdır. Bu, istenilen hedefin kısa ve net özetidir.

Kısa süreli hedefler: Hedeflerin saptanması çok önemlidir çünkü küçük adımlarla işe başlanırsa eylem planını sürdürme olasılığı artar. Hedeflerin çok somut olmasına gayret edilmeli ki başarı gözlemlenebilsin.

➤ **Denetleme**

Çocuğun işine gereğinden fazla karışmanın sonuç üzerinde istenmeyen etkileri olur. Bu nedenle, bir gözdengeçirmenin yararlarından söz ettikten sonra çocuğunuzla oturup ne tür bir kontrol mekanizmasının daha yararlı olacağı konusunda konuşun. Bu konuda bir başkasının yardımını istiyorsa (arkadaşı, öğretmeni ya da anne veya babası) eylem planının bir parçası olarak bu kişiyle sürekli iletişim hâlinde olmasını sağlayın ayrıca kendi kendine denetlemesi için onu teşvik edin ve bu konuda önerilerde bulunun (Örneğin, günlüğüne not alabilir, yatak odasının duvarına bir grafik hazırlayıp asabilir vb.).

➤ **Ödüllendirme**

Bu aşamada problemini çözebildiği için çocuğun ödüllendirilmesi gerekir. Fakat bundan daha önemlisi, yavaş ilerleme kaydediyorsa veya başarısız olduysa bile gösterdiği “çaba” için onu ödüllendirmeyi unutmayın. Ödüllerinizi hazırlarken, amaca uygun olmalarına dikkat edin ve abartmayın. Pek çok çocuğun anne-babalarıyla geçirecekleri birkaç özel saatin çok büyük önemi vardır. Bir başka ödül, çok istediği bir şeyin satın alınmasına yapacağınız maddi katkı olabilir.

Resim 2.4: Problem çözme sanattır.

“Problemler, nasıl başa çıkacağınızı bilerseniz, iyiye kullanabileceğiniz fırsatlardır.”

Henry J. Kaiser

2.4.Problemi Olan Çocuklarla İletişim Kurarken Dikkat Edilmesi Gerekenler Şunlardır:

- Çocuğun yaşadığı bir sorun anında mutlaka onu dinleyin ve onun ihtiyaçlarını, isteklerini anlamaya çalışın.
- Çocuğa onu anladığınızı belirtin, onun düşüncelerini özetleyerek doğru anlayıp anlamadığınızı ona gösterin.
- Problem hakkında, çocuk isterse kendi düşüncelerinizi belirtin.
- Çocukla beraber beyin fırtınası yaparak çözümler bulmaya çalışın.
- Bulduğunuz tüm fikirleri not edin (Gerçekçi olmayanları bile!).
- Çocukla birlikte listenizi gözden geçirin ve en uygun çözümü bulun.

Resim 2.5: Hem anneye etkili zaman hemde hayatı öğrenme.

2.5.Çocuğun Sorununa Çözüm Bulmada kullanılan Teknikler

- **Bilmemeyi kabullenmek:** Çocukların davranışlarını her zaman anlamak mümkün değildir. Israr etmek ile işler daha da kötüye gidebilir. Onlar için belki isteklerini sözlere dökmek zordur ya da kendisinin de anlamlandıramadığı istekleri olabilir. “Niye” sorusunun bir cevabı olmayabilir çünkü birçok etmenin önemi vardır. Hiçbiri tek başına bir “neden” değildir. Çocukların neden böyle davranışlar sergilediğini bilemesek de işe yarayan yöntemler bulunabilir ve çözüme ulaşılabilir.
- **Sorunları çözmek:** Sorular yanıtlandıktan sonra mevcut olan sorunlara çözümler bulunabilir. Bazen çözüm çok nettir. Okuldaki kabadayılık sona erdirilebilir ya da öğrenme güçlüğü için ekstra yardım alınabilir. Belki de stresli ve yorgun olan sadece anne-babadır. Olumsuz his ve düşüncelerden arınmak için sakinleşip yardım almak gerekir. İşe yaramazsa bunun anlamı depresyondur ve kolay başa çıkılabilecek bir durum değildir. Gerçekten işe yarayabilecek yardım kaynakları bulunmalıdır.
- **Sorunların öncelik sırasını belirlemek:** Sorunlar çok fazlaysa ve nereden başlayacağınızı bilmiyorsanız en çok rahatsız edenden en az rahatsız edene kadar sorunlarınızı listeleyebilirsiniz. Bu düşüncelerin açıklığa kavuşmasına yardımcı olur. Hepsini tek seferde çözüme ulaştırmak mümkün değildir. İlk olarak sadece bir ya da iki sorun üzerinde odaklanmak gerekir. Diğerlerini de birer birer ele almak ve adımları belirlemek gerekir. Değiştirilemeyecek sorunlar var ise, yapılabilecek iki şey vardır: Onlardan kaçmak ve onlarla yaşamayı öğrenmek. Çocuklar ya da anne-babada var olan bir özür ve yetersizlik, kaçılmayacak bir sorun olduğundan dolayı, üzerinde konuşmak, onunla başa çıkabilmede faydalı olabilir. Belki de yapılması gereken savaşmak değil bununla yaşamayı öğrenmektir.
- **Çözüm bulmak:** Bazı zamanlarda sorunlara o kadar odaklanır, detaylarla uğraşırız ki mantıklı yaklaşımlar gösteremeyiz ve gerçekleri göremeyiz. Sonuç olarak başlangıçtan daha kötü bir noktaya gelinebilir ayrıca karmaşık sorunların, bazen çok basit çözümleri olabilir.
 - Bir sabah uyandığınızda sorun ortadan kalkmış olsa sorun olmadan yaşamın nasıl olacağını hayal edebilir misiniz?
 - Ne yapıyor olurdunuz?
 - Sorunun çözülmüş olduğu nereden anlaşılırdı?
 - Kendinizde ne gibi değişiklikler olurdu?
 - Diğer insanlar hakkınızda nasıl yorum yapıyor olurdu?

Egzersiz çalışması:

Bu egzersiz kısmen çocukla birlikte de yapılabilir.

- Anne-baba, çocuğunu bir zaman makinesi ile gelecekte var olan ve sorunların ortadan kalkmış olduğu bir yere götüreceğini söyleyebilir ve o yerde nasıl göründüklerini betimlemelerini isteyebilirler.
- Anne-baba ya da çocuk, hayallerini nasıl gerçeğe dönüştürebilir (daha çok baş başa zaman geçirme gibi)? Anne-baba cevaplıyorsa çocuğa da aynı soru sorulmalıdır.
- Sorunun istisnalarını ve var olan an ne kadar kısa olsa da belirleyin ve betimleyin.
- Bu anlardan mümkün olduğunca çok bulmaya çalışın. Böyle anların daha uzun ya da daha kısa sürmesini sağlayan etkilerin neler olduğunu gözlemleyin. Bir “parlak anlar” güncesi tutulabilir ve tüm “iyi davranışlar” kaydedilebilir. Davranışlardaki her olumlu gelişme için 10 üzerinden not verebilir, çıkartmalar ya da hatıralık eşyalar ile ödül sisteminizi ilişkilendirebilirsiniz. Her an daha güzel anlar yaşadığınıza dair fotoğraflar da eklenebilir. Bu anların belgelenmesi her iki taraf içinde cesaretlendirici olabilir. Bu günceye bakmak için vakit ayırmak ve diğer aile bireyleriyle paylaşmak keyif verici olabilir.
- **Olumlu yönleri görmek:** Son iki haftada olumlu değişimden kaynaklanandeki değişiklikler fark ettiğiniz mi? Anne-babalar bu ilerlemedeki rollerinin bilincinde mi? Çoğu anne-baba bunu gözden geçirir ya da farkına varsalar da çaresiz hissettiklerinden dolayı değişimi başkalarının sağladığını sanırlar. Ancak dikkatlice bakıldığında çocukların daha iyi davrandığı zamanlarda, anne-babanın ekstra zaman ayırması, sınırları açıkça belirlemesi, tutarlı olması ve daha az bağırması ile ilişkilidir.

Çocuk, anne-babada ne gibi değişiklikler fark etmiş olabilir?

Anne-baba, çocuklarının davranışları üzerindeki etkilerinin farkına vardıklarında, kontrollerinin elinde olduğu durumları daha fazla onlar yaratacaklardır.

- **Suçlamadan kaçınmak:** Eleştiri ve suçlama çoğu zaman güçlülere, üzüntülere yol açar. Bundan kaçınmanın yolu çocuğu değil davranışı yargılamaktır. “Sen kötüsün.” yerine “Birine vurmak kötüdür.” demek daha yapıcı olur. Çocuk birine vurmaktan vazgeçebilir ve başka birisi olmaz.
- **Davranış sorunlarıyla başa çıkmak:** Birçok strateji, sorunları engellemekte, kontrol altına almakta ve olumlu davranışlar ve ilişkileri geliştirmektedir. Çocuklarda bir rahatsızlık olsa dahi anne-babaların davranışlarını değiştirmesi, çocuklarında davranışlarının değişmesine ve öz saygılarını kazanmalarında çok etkili olmaktadır. Bu uygulamalara ne kadar erken başlanırsa çocukluk ve ergenlik döneminde daha olumlu sonuçlar elde edilir. Eğer başta yolunda gitmezse farklı bir yaklaşımdan önce en az iki hafta denenmelidir. Anne-babalar, sıkışıp kaldıklarında ve ne yapacaklarını bilemediğinde yardım istemelidir. Diğer aileler ile bir araya gelip sorunları tartışmak ve deneyimlerini paylaşmak ve sonra yeni olasılıklar denemek işe yarayacaktır.

- **Uygulamaya geçmek:** Uygulamaya geçmek için pozitif ilişki kurmak, iyi davranışları öğretmek, sınırları belirlemek, açık olmak ve işbirliği yapabilmeyi sağlamak gibi birtakım yöntemler kullanılabilir
- **Pozitif ilişki kurmak:** Eleştiri, düşmanca tavırlar ve azarlamanın hiçbir getirisi yoktur. Oyun oynama, çocuğun gelişiminde önemli bir rolü vardır. Çocuğun merkezde olduğu, düzenli oyunlar oynamak gelişimlerine yatırım yapmaktır. Daha yaşça büyük çocuklar ile haftada birkaç kez geçirilen zamanlarda çok getirisi olacaktır. Amaç onların dilek ve gereksinimlerini karşılamak olmalıdır. Çocukların özsaygısının gelişmesi ve iyi bir insan olduğuna inanması için bol bol övgüye ihtiyaç duyarlar. Çocukların ne için övüldüklerini bilmesi gerekir (senden istememe rağmen benim için bir şey yaptın ve bana çok yardımcı oldun gibi). Memnuniyet sadece sözel değil fiziken de gösterilmelidir. Bazen bir sarılma, saçlarının okşanması ya da sırtını sıvazlamak daha etkili olabilir. Anne babalar genellikle kucaklamaları ve öpücükleri küçük çocuklara yönelik algılarlar. Ancak büyük çocuklarında istediklerini ve sevdiklerini hissetmeye ihtiyaçları vardır. Arkadaşlarının önünde olmadığı sürece onlarda kucaklanmak isterler.
- **İyi davranışları öğretmek:** Özellikle davranış sorunları olan çocuklarda yanlış davranışları değil doğru davranışları fark edilmeli ve doğru davranışları hakkında yorum yapılmalıdır. Çocuklar hiç ilgi görmemektense olumsuz ilgi görmeyi tercih edebilir. Ancak bu aradaki iletişimin kopmasına sebebiyet verir. Çocukların iyi davranışları pekiştirilmeli ve övülmelidir. Bu durum ceza vermekten daha etkili bir yöntemdir. Bazen çocukların kötü davranışlarını görmezden gelmek gerekir fakat istenilmeyecek boyutlara vardığında sınırlar koyulmalı ve ne beklenildiği konusunda açık ve tutarlı olunmalıdır. İyi davranışlar ödülle ilişkilendirilmelidir. Örneğin, “Şu anda oyuncaklarını toplamanı istiyorum ama bitirdiğin zaman en sevdiğin çizgi filmi seyredebilirsin.” gibi. Küçük çocuklar gözle görülür, pratik ödülleri, yaşça daha büyük çocuklar onların istedikleri hedeflere götürecek puanlarla ödüllendirilebilirler. Çocuğun ilgisini çekecek bu tür sistemler kurmak yararlıdır.
- **Sınırları belirlemek:** Çocukların sınırları bilmesi ve bu sınırların içerisinde yaşamayı öğrenmesi gerekir. Çocuklara doğru ile yanlış ayırt edebilmeyi öğretmeli ve davranışlarının sonuçlarının neler olacağı konusunda açık olunmalıdır.
- **Açık olmak:** Çocuklara ne yapması gerektiği söylendiğinde kısa ve açık olunmalıdır. Bağırarak yerine ricada bulunmak daha etkilidir. Olumlu ve gerçekçi taleplerde bulunmak gerekir ama çocukların bunlara karşılık verebilmesi için zamana ihtiyaçları vardır. Zaman zamanda uyarı emirleri verilmelidir. “Televizyonu kapatmak için 10 dakikan var, sonra ödevlerini yapman gerekiyor.” gibi.

- **Çocuklar işbirliği yapmıyorsa;**sinirlenmek çözüm değildir. Sesler yükselmeden önce durup sakinleşmek gerekir. Bağırılması gerekiyorsa da bunun o anda doğru olup olmadığına emin olunmalıdır. Bağırma genelde yorulmanın işaretidir. Çocuk güvendeseyse de bazen kötü davranışı görmezden gelinebilir. Küçük çocukların dikkati, yapıcı bir etkinlik ile başka yöne çekilebilir. Önceden yapılmış kurallar ve sonuçları üzerinde anlaşılmalıdır. Kuralların ihlali söz konusu olduğunda öfkelenmeden, sahip oldukları bazı ayrıcalıklara o anda son verilmeli ve neyin niçin yapıldığından emin olmalarını sağlamak gerekir. Uygulamaya geçmeden öncede uyarılabilir ve cezanın uygunluğuna dikkat edilmelidir. Boş tehditlerde bulunmamak, tutarlı olmak ve onlardan ne beklediğini anlamalarını sağlamak, olumlu sözcükler kullanmak gereklidir. Ortam fazla gerginleşirse mola vermek herkesin sakinleşebilmesi için yararlı olacaktır. Çocuğun başka bir odaya gitmesi ve özür diledikten sonra kendisinden yapılması istenileni yapmaya hazır olduğunda geri gelmeleri istenebilir. Bu olana kadarda elinden bazı ayrıcalıklar alınmalıdır. Küçük çocuklarda bunu uzun süre yapmak doğru değildir, maksimum yaşının iki katı kadar dakika yeterli olacaktır. Çocuklara kurtulmak istenilenin kendileri değil sorunlar olduğunun mesajını vermek ve reddedildiklerini hissetmemeleri için sadece gitmelerini değil sorunlarını geride bıraktıklarında gelmelerini söylemek gerekir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Gerek okulda gerekse özel yaşamınızda karşılaştığınız problemleri düşünerek bu problemleri öğrendiğiniz problem çözme aşamalarını gözönüne alarak nasıl çözüm yolları bulabileceğiniz ile ilgili grafikler hazırlayınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
<ul style="list-style-type: none">➤ Öğrencileri öncelikle altı eşit gruba ayırınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Gruptaki arkadaşlarınızla hemen biraraya geliniz.
<ul style="list-style-type: none">➤ Verilen problem durumu yazınız.➤ Problem çözme aşamalarının neler olduğu öncelikle hatırlayınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Grubunuzda bulunan arkadaşlarınızla fikir alışverişi yapınız.➤ Birbirinizin düşüncelerine saygı gösteriniz.➤ Aklınıza gelenleri not ediniz.
<ul style="list-style-type: none">➤ Modül dışındada konu ile ilgili yazılar okuyunuz.➤ Grubunuzla bu bilgileri paylaşınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Başka kaynaklardan bulunan bilgileri hemen paylaşınız.
<ul style="list-style-type: none">➤ Büyük beyaz kâğıtlara bu bilgileri tahta kalemi veya keçeli kalemle yazınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Renkli tahta kalemleri, keçeli kalemleri kullanarak panoyu dikkat çekici hâle getiriniz.
<ul style="list-style-type: none">➤ Hazırladığınız grafikleri okulun değişik alanlarına asınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Panonuzda kendinizde boya kalemleri ile resimler, grafikler yapabilirsiniz. Unutmayın bu pano grubunuzu temsil ediyor.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet sonunda kazanımlarınızı aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Problem çözme konusunda çocuklara iyi bir model olmak ilk ve en önemli aşamadır.
2. () Aşırı koruyucu ve aşırı baskı ve disiplinli ebeveyn tutumları çocuklarda problem çözme becerilerinin gelişmesini engeller.
3. () Problem çözmenin bir kuralı yoktur ancak bir süreci vardır.
4. () Problem çözme, belli bir durum çerçevesinde düşünebilme, ne yapılacağına ve nasıl yapılacağına karar verebilme, eldeki imkânları kullanabilme ve bu yolla çözüme ulaşmaktır.
5. () Aile içinde sağlıklı iletişim varsa çocuklarda problem çözme becerisi daha çabuk kazanılır.
6. () Problem çözme basamaklarının en önemlisi çözümü hemen uygulamaktır.
7. () Tümüyle sorunsuz geçen çocukluk ileride çocuğun daha başarılı olmasını sağlar.
8. () Problem çözme sürecinde çocuğun kendi kendisini denetlemesi için teşvik edilmelidir.
9. () Problem çözme başarısı çocuklarda özgüveni geliştirir.
10. () Problem çözümünde aile çocuğu yalnız bırakmalıdır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Geçmişte yaşamış olduğunuz bir problemi yazıp sen dili ve ben dilini ayrı ayrı kullanarak çözümleniz ve aradaki farkları tartışınız.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri Evet, kazanamadığınız becerileri Hayır kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Geçmişte yaşadığınız bir problemi hatırlayıp yazdınız mı?		
2. Probleminizi “sen” dilini kullanarak çözümlendiniz mi?	“	
3. Probleminizi “ben” dilini kullanarak çözümlendiniz mi?		
4. Aradaki farkları arkadaşlarınızla tartıştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “Hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “Evet” ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmenimize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	B
2	B
3	B
4	E
5	A

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	D
3	D
4	D
5	D
6	Y
7	Y
8	D
9	D
10	Y

KAYNAKÇA

- Aydın Mehmet Zeki, **Empati**, Nobel Yayın, Ankara, 2012.
- CÜCELOĞLU Doğan, **İçimizdeki Çocuk**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993.
- CÜCELOĞLU Doğan, **Yeniden İnsan İnsana**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1997.
- DÖKMEN Üstün, **İletişim Çatışmaları ve Empati**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- GÜN Nil, **Küçük Mavi Empati Kitabı**, Kuraldışı Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- <http://www.doktoramcam.com/Makale/Detay/sorunlu-davranislarin-cozumleri/58> (15.12.2015/11.00)
- İZGÖREN Ahmet Şerif, **Dikkat Vücudunuz Konuşuyor**, Elma Yayınevi, Ankara, 1998.
- NAVARO Leyla, **Gerçekten Beni Duyuyor musun?**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1993.